

HASTALIKLARLA MÜCADELE

Prof.Dr.Serkan İKİZ

Kontrol ve Eradikasyon

Hastalıkların Kontrolü :

Hastalık nedeniyle ortaya çıkan MORBİDİTE ve MORTALİTE oranlarının düşürülmesidir. Kontrol hasta hayvanları tedavi ederek ya da hastalık çıkmasını önleyerek yapılabilir. Hastaların tedavisi yapılarak, hastalığın prevalansı ve insidensi düşürülür. Ancak olay popülasyon düzeyinde ele alındığında, amaç hastalıkların çıkmaması için gerekli önlemlerin alınması olmalıdır.

Eradikasyon:

Belli bir bölge ya da ülkede, -hastalığın ya da etkilerinin tamamen ortadan kaldırılması, - bulaşma olmaması için her türlü önlemlerin alınması,- bir daha o hastalığın ortaya çıkmamasıdır. Böyle yerler o hastalıkta “**ARİ**” olarak nitelendirilir.

Örnek: Kuduz, Britanya

Kontrol ve Eradikasyon yöntemleri

Hiçbir şey yapılmaması:

Bazı hastalıklarda hiçbir şey yapılmadan da hastalığın insidensi düşebilir. Bu genellikle mevsimsel hastalıklarda olur.

Örnek: Mavidil Kıbrıs da kışın görülmez çünkü virüsün vektörü olan Culicoides türleri bu mevsimde yaşayamaz.

Karantina:

İnfekte olan, infekte olduğundan şüphelenilen ve infekte olmayan ancak riskte olan hayvanların izole edilmesi ve kontrol altında tutulmasıdır. Oldukça eski bir yöntem olmakla birlikte hala geçerliliğini korumaktadır.

- Süresi:** - hastalığın inkubasyon süresine,
- İnfeksiyonun serolojik
- mikrobiyolojik yöntemlerle tanı süresine,
- infekte hayvanların etkeni çıkarma süresine bağlıdır.

Hangi durumlarda uygulanır:

-Sınırlarda rutin olarak

-Hayvan ithallerinde hastalıkların ülkeler ve kıtalararası yayılımı açısından çok önemlidir. Örnek: Britanya' da kuduz eradike olduğu için karnivorlara 6 ay karantina uygulanır.

-Önemli salgınlar çıktığında

-İnfekte ve riskteki hayvanların sağlam hayvanlarla temasını önlemek için

-Bildirimi zorunlu hastalıklar çıktığı zaman

3. Kesim:

infeksiyöz karakterdeki kronik hastalıklarda eğer hayvanlar sürekli etkeni yayarlar ve diğer hayvanlara bulaştırırlarsa diğer hayvanların sağlığı ve ekonomik açıdan yapılacak en iyi işlem kesimdir.

Örnek: Kronik mastitis nedeniyle birden fazla memesi körlenmiş ve sorun tekrarlıyorsa kesim tek çözüml olabilir. Kesim işleminin sadece etleri tüketime tabi ya da şartlı olarak kullanılabilen hastalıklarda yapılmasına dikkat edilmelidir.

Eradikasyon programlarında hasta olmayan fakat infekte olan ya da infekte hayvanlarla teması olan hayvanlarda kesime sevk edilir. Örnek: Eradikasyon programı uygulanan bir sürüde şap çıktığı zaman tüm sürü kesime gönderilir.

Kanatlılarda: Tifo, Pullorum ve CRD yönetmeliklerine göre damızlık işletmelerde infekte hayvan bulunduğu anda sürünün tamamının kesimi öngörülmektedir.

4. İtlaf:

Hayvanların öldürülmesi ve tüm ürünlerinin kullanılmadan yok edilmesidir.

-Bulaşma gücü yüksek ve ekonomik önemi olan hastalıklarda

Zoonotik özellikteki epidemik ve pandemik infeksiyonlar da hayvanlar itlaf edilir.

Örnek: Ruam-Antraks – Avian İnfluenza

5. Aşılama:

Daha çok kontrole yöneliktir. Rutin olarak infeksiyonları önlemek için ya da epidemilere duyarlı hayvan sayısını azaltmak için uygulanır.

6-Terapotik ve Profilaktik Kemoterapi:

Antibiyotikler, antiparaziterler ve hiper immun serumlar sağaltım ve riskli dönemlerde hastalıkları önlemek için kullanılırlar.

7-Hayvanların Taşınması:

Sağlıklı hayvanlar, hastalık riskinin fazla olduğu bölgeden güvenilir bölgelere taşınarak koruma sağlanabilir. Ancak, intensif yetiştiricilikte pratik değildir.

8-Vektör Kontrolü:

Biyolojik ve mekanik vektörler ortadan kaldırıldığı zaman infeksiyonlarda azalır.

Bu amaç için; - İnsektler ve rodentler insektisit ve rodentisitlerle yok edilir, - drenaj ve biyolojik kontrol ile vektörlerin yaşadıkları ortamlar tahrip edilir.

9-Karışık, Alternatif, Sıralı otlatma:

Özellikle paraziter infeksiyonlarda mera kontaminasyonlarını azaltmak için uygulanır.

Karışık otlatma: Duyarlı hayvanlar helmintlere genetik olarak dirençli ya da bağışık hayvanlarla otlatılabilir bu sayede mera kontaminasyonu belli bir düzeye iner. Bu amaç için genellikle bağışık ergin sığırlar duyarlı buzağılar ile otlatılır.

Alternatif Otlatma: Mera her yıl farklı bir hayvan türünün kullanımına sunulur.

Sıralı Otlatma: Aynı türden duyarlı ve dirençli hayvanlar değişik zamanlarda otlatılır.

11-Çevre ve Bakım Koşullarının İyileştirilmesi:

Çevre determinantlarının iyileştirilmesi, hijyenik kurallara uyulması, periyodik dezenfeksiyon ve dezenfestasyon birçok sürü hastalığının kontrolü için ön koşuldur.

12-Genetik İyileştirme:

Kalıtsal hastalığı olan hayvanlar saptanarak üretimden çıkarılması bu tip hastalıkların kontrolü için yapılabilecek tek uygulamadır. Ayrıca infeksiyöz hastalıklara karşı ırk dirençliliği göz önüne alınarak dirençli hayvanların yetiştirilmesine ağırlık verilebilir. Duyarlı ve dirençli ırklar melezlenebilir.

13-Minimal Hastalık Yöntemi:

Barınak dezenfeksiyonu, infekte hayvanların sürüden çıkarılması, operasyon sezaryen ya da mikropsuz yumurtaların kuluçkası ile infekte olmayan yavruların elde edilmesi ile hastalıkların düzeyi azaltılabilir. Bu kombine tekniklere **Minimal Hastalık Yöntemi** denir. Özellikle tavuk ve domuz yetiştiriciliğinde çok kullanılmaktadır.

- Kapsamlı ve ülke çapındaki kontrol ve eradikasyon programlarında bu yöntemlerin birden fazlası bir arada kullanılmalıdır. Tüm hastalıklar kontrol edilebilir ancak tüm hastalıklar eradike edilemez.
- Bu konudaki en önemli faktör infeksiyonun karakteri ve hastalığın ekolojisidir.
- Örneğin şap ve sığır vebası eradike edilebilirken mastitis ve neonatal septisemi hiçbir zaman eradike edilemez.

Kontrol ve Eradikasyonu Etkileyen Önemli Faktörler

1. Hastalığın tüm özelliklerinin bilinmesi gerekir.
2. Veteriner teşkilatlarının yapısı ve çalışma sistemi uygun olmalıdır.
3. Eradikasyon sırasında kesime gönderilen ve itlaf edilen hayvanların yerine konacak yeterli hayvan stoku bulunmalıdır.
4. Hayvan üreticilerinin düşünceleri ve işbirliği en önemli unsurdur. Kaybını telafi edecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca tüketicinin de bilinçlendirilmesi önem taşır.
5. Gerekli mali kaynağın bulunması gereklidir.

Özgüllük (spesifite) ve Duyarlılık (sensitivite)

Bir testin duyarlılığı o testte saptanan gerçek pozitiflerin oranıdır. Diğer bir deyişle duyarlılığın yüksek olması testin gerçek pozitifleri yüksek oranda saptadığını gösterir. Özgüllük ise testte saptanabilen gerçek negatiflerin oranıdır. Diğer bir deyişle, spesifitenin yüksek olması testin hatalı teşhis yapma olasılığının az olduğunu gösterir.

TEST SONUCU	GERÇEK DURUM	
	HASTA	HASTA DEĞİL
HASTA	a	b
HASTA DEĞİL	c	d

Duyarlılık= $a / (a+c)$
Özgüllük= $d / (b+d)$